

“Bide berriak”

Mikel Hernandez Abaitua

Mahai inguruari ekiteko gogora dezagun Bide Berriak dugula gai.

Aurelia Arkotxa

Beno, ez dakit erreusituko dudan nere ideak atxemateaz, nik egin dut “Maldan Behera”ren irakurketa bat eta hori bereziki azpimarratu dut, irakurketa bat dela, eta horrek ez dituela debekatzen beste irakurketa batzu, eta nere irakurketa horrek beste ikerketa modu batzu ere hartzen ahal dituela. Beraz, hastapenean nik nere ikuspegian neukan, obra poetiko osoa aztertzen, ez dakit, hain da obra aberatsa, non eta ez nintzen gehiago handik atera, baina orduan problema bat gertatu zait eta izan da ikuspegiaren problema. Nik egin dut bereziki irudimenaren bitartez, obra poetiko horren ikerketa.

Elixabete Perez Gaztelu

Ni saiatu naiz Mitxelenaren euskal lanak Lizardiren bertso famatuan, “baiña nik izkuntza larrekoa, nai aunat ere naranaikoa” oinarritzen. Horien ondoan Mitxelenak aipatzen dituen hiru egile asmokide bihurtuta edo, agertzen zaizkigunak. Hiru egile horiek aipatzea gainera ez da kasualitate, Mitxelenak behin eta berritan esaten duen atzokoa ez da kasualitate, Mitxelenak behin eta berritan esaten duen atzokoa begiratu beharra dagoela, atzokoa ezagutu beharra dagoela, gaurkoa eta gerokoa mamitzeko eta osatzeko. Orduan, euskara noranahiko bilakatu nahi izatea, atzokoari begiratu nahi izatea, arrazoi hauek direla medio, Larramendi, Orixe eta Lizardi aipatu behar dira. Eta Mitxelenak darabilen hiztegian nolabaiteko koherentzia dagoela esango nuke, hain zuzen ere bere joera nabarientako bat hitz zaharrak berreskuratzea izan delako, eta era honetan, eta hitzaren esanahi arruntari beste esanahi zehatzago edo espezifikago bat erantsiz, piskanaka terminologia bat sortu duelako, batez ere hizkuntzalaritzari dagokionean. Honezaz gain, hiztegiak bakarrik ez baititu argi uzten Mitxelenaren prosaren nondik norakoak, zenbait baliapide ere aipatu ditut eta horietan agian nabarietak izango lirateke zeharkako aipamenak. Orduan, era honetan Mitxelenak irakurlea behartu egiten du esaten duena, adierazi nahi duen mezua, bere osotasunean, ulertu nahi izanez gero, irakurketa bilaketa bilakatzea. Eta horrela nolabaiteko triangelu bat edo osatua izango genuke: irakurlea, Mitxelena eta X izkutu hori. Askotan harako hark, beste hark eta halako esapideen atzean edo izkutatzen dena. Irakurlea aipatu dut eta azpimarratu dut Mitxelenak eskatzen duen irakurlea ez dela nolanaikoa, irakurle heldua dela, modernoa, nolabait esan, irakurle jantzia.

Joxe Azurmendi

Esan dudana gutxi gora behera hau izan zitekeen. Euskarazko saioaren historia da XX. mendean euskal pentsamenduren historia. Egin liteke saioaren historia pentsamenduaren historia bat bezala, hiru aro edo hiru momentu bereziz. Esate baterako, gerra aurreko bi autore hartu: Etxepare, bere saioan eskola laikoaren borroka isladatzen da. Iktuzen du etika tradizionalaren arazoa, maitasun familiarra eta hori, “Amodioa” saio famatu horretan. Eta bigarren autorea Eguskitza hartu liteke, bizkaitarra, “Gizarte Guztia” idatzi zuen, ia inork ez du ezagutzen baina gauza polit bat da. Baina euskaraz nola idatzi zuen, euskal saiogileei tokatzen zaien patua tokatu zaio, eta adibidez Antonio Elorzak, “Ideologías del Nacionalismo Vasco”, kapitulu bat dauka, “Propagandistas” izenekoa. Nik dakidala, gerra aurreko mugimendu guzti horretan idatzi zen liburu bakarra Eguskitzarena da, euskaraz da. Hain zuzen, sindikalismoaren borroka guztia Bizkaian ematen dena, eta UGTren kontra eta ELAren sorrerako borroka guzti hori kontatuz liburu oso bat dago idatzita. (...)

Gure pentsamendu tradizional liberal, ze hemengo tradizioa liberala da, baina batez ere liberal kontserbakoia, ez liberal iraultzailea. Beraz, tradizio kontserbakoi, liberal eta “bienpensante” hori gehi kristautasunari, alternatiba bat bilatzen saiatu ziren batzu.

Patri Urkizu

50. inguruan Mirandek *Euzko Gogoan* eta beste zenbait aldizkaritan idazten ditu zenbait saio. Konparatuz gero orduko saio haiek paganismoaz eta kristautasunaren kritikaz etab., eta orain zenbait saiolarik egiten duten interpretazioarekin, esate baterako Gil Berak, zer ezberdintasun ikusten dituzu?

Joxe Azurmendi

Begira, sekula ez nuen pentsatu, orduan ez dakit zer ikusten dudan ere. Orain arte behintzat gehiago eduki dut joera pentsatzekoa diferentziarik ez dagoela, alegia, modu honetara esango nuke: Mirande izan da euskal gizartearentzat,... eta beraz orain, Heidegger-en errerekurtsua erabiliz, dogmatizatu egingo dut. Zeren nik orain hemen afirmatuko dudan guztia galdera bat da, beraz orain hasiko naiz. Nik uste dut hau gertatu zela: Europa guztian... beno, urrutiagotik hasiko naiz. Egun batean nengoen libreria batean Parisen eta erosi nuen baita ere Nietzsche, eta orduan nik galdetu nion, Nietzsche asko saltzen al da? Eta, bai, bai, zortzi edo hamar urtero modan jartzen da, esan zidan. Nonbait modan jartzen da eta hori librerioek badakite. Bada, hori Parisen, Euskal Herrian ez. Eta Euskal Herrian zer gertatu zen? Mirandek eta Etxeparek, lehenengo sartu duten momentuan egon dela erreakzio bat hemen egoten dakien modukoa, eta garbitu zuten eta plantxatu zuten eta sartu zuten artxibora. Eta hori da hemen autore batzuk daukaten trajedietako bat eta Mirandek orain arte eduki duena.

Entzule batek

Galdera bat sortu baino lehen. Nietzscheren presentziak badaude beste autore batzuengan ere, esate baterako, Etxepare hainbeste aipatu dugunez, Etxeparerengan agertzen da, beno berak konstruitu dituen tipo arraroen artean, badago tipo bat esaten duena... Berak zakar eta zikin hitzegin nahi du, sexoari buruz, eta tipo batek aldamenetik esaten dio: “euskaldunak ez du horrela lotsagabeki hitzegiten”. Eta erantzuten dio besteak: apaizek ematu eta gero ez, baina lehen euskalduna jatorra zenean...”. Orduan, badago, hortxe bertan dago, zita baten modura jarrita dago Nietzscheren pasarte bat. Jakina, Etxepare oso kontuz ibili da eta ez du sekula Nietzscheren izenik aipatu, bistan da, zeren Lafittek hori aipatzen duenean ere, ez dakit nola esaten duen, “irakurria zen Alemaniako filosofo kirats batzu...”.

Joxe Azurmendi

Bitartean, nik galdera bat egingo diot Aureliari. Orain dela hamaika urte agertu zen Xabier Atienza delako baten Arestiren argitalpen bat, “*Maldan Behera*” eta “*Harri eta Herri*” poema liburuena, hain zuzen ere, eta hitzaurre luze batekin. Atienzak ideia eta argudio asko botatzen ditu, eta horien artean bat zera da: (...) hizkuntza horrek traditu egin zuela Aresti eta horregatik Arestiren mezua atzerakoia gertatzen dela. Zuk zer iritzi daukazu guzti horretaz?

Aurelia Arkotxa

Beno, nik ez dakit zer erantzun horrelako ikuspegi bati eta iruditzen zait filosofo batek ere erantzun lezakeela. Nere iritzi bada nonbait ezeztatze baten borondatea Atienzaren partez, eta hitz batekin aise dela ezeztatzea idazle edo kultura bat. Niri hasteko, hain absurdoa iruditzen zait. Alde batetik konturatu naiz zer ikerketa modu egin zuen, eta ez du ikerketa izenik ere merezi. (...) Iruditzen zait, frantsesez esaten da “*la mauvaise foi*”, beraz, hor bada halako fede txar bat. Ez dakit nola erantzun nik horrelako gauzei.

Mikel Hernandez Abaitua

Gaur goizean Mitxelenaren eragina aipatu da. Izan dudan inpresioa izan da ordurarte idazten zen prosarekin eten zuela berak. Esan nahi dut, Mitxelenak bere garaian idazten zuena beste batzuek ere egiten zutela, eta antzeko eratan. Eta batueraz hitz egiterakoan Mitxelenak behin eta berriro errepikatzen du: idazleek egingo dute. Ez dakit, Aresti ere agertu da, “*Batasunaren Kutxa*” eta guzti hori...

Elixabete Perez Gaztelu

Beno, hori entenditu baduzu, beharbada oker mintzatu naizelako izan da. Ez zen nere asmoa inondik inora Mitxelena bapatean txanpinoiak bezala aterea eta bera orijinala zela esatea. Hain zuzen ere, uste dut mintzaldiaren bukaera aldean, zer edo zer lerro artean esan dudala, Lizardiren prosarekin ere zerikusia izan dezakeela, ez? Trinkotasunean eta zenbait gauzetan. Esan nahi dut ez zaidala iruditzen bapatean sortzen denik eta bera bakarra denik, ezta gutxiagorik ere. Jarraiera edo, aldamenen, beste batzuk ere daude. Lizardiren *Hitz Lauz* edo, oker ez banago, ez dut sakonki aztertu baina nere ustez Lizardiren zenbait pasarte edo zenbait joskera ia ia aurki daitezke Mitxelenaren zenbait lanetan.